

Динаміка часо-видових граматичних категорій англійського дієслова в передвиборчому дискурсі США

УДК 811.111'42:324

Олена ПОПОВА, Наталія ПРИХОДЬКО (м. Суми, Україна)

За основу дослідження у статті взято передвиборчий дискурс США, який за рахунок потужності сучасних ЗМІ набуває неабиякого поширення та популярності, виконуючи роль провідного чинника, що веде до узуального усталення оказіональних елементів. Складовою таких оказіональних проявів виступає розхитування норм в межах категорії часу та виду дієслова англійської мови.

Ключові слова: дієслово, категорія часу та виду, норма, оказіоналізм, передвиборчий дискурс, узуальна практика.

The basic of the research in the article is the pre-election discourse of the USA that acquires special popularity due to the modern mass media and performs guiding role within protruding of the occasional elements into the speech practice. One of the components of such occasional elements is norm breach within category of tense and aspect of the verb in the English language.

Key words: category of tense and aspect, norm, occasional element, pre-election discourse, speech practice, verb.

Вважається, що граматичний рівень мовної системи є найстійкішим по відношенню до будь-яких чинників, що провокують виникнення варіантів, адже граматику, як така, представляє собою базові схеми даної мовної системи, користуючись якими за традицією чи за аналогією мовець здатен побудувати безкінечну кількість вербальних варіантів.

Ще Л. В. Щерба зазначав, що у процесах мовлення ми часто повторюємо сказане (чи почуте) нами раніше за аналогічних обставин, хоча не можна цього стверджувати про все, сказане нами, оскільки у мовленні ми часто вживаємо форми, які ніколи не чули від даних слів, утворюємо слова, які не передбачено у жодному словнику, і що найголовніше та у чому ніхто не сумнівається, сполучуємо слова хоча і за певними законами їх сполучуваності, але досить часто у найнесподіваніший спосіб, в усякому разі вживаємо не лише сполучення, які чули раніше, але постійно утворюємо нові [2: 24].

Об'єктом дослідження даної статті виступає передвиборчий дискурс США з урахуванням його лінгвальних та екстралінгвальних характеристик.

Передвиборчий дискурс представляє собою діяльність, локалізацією якої виступає час та простір передвиборчої кампанії, а також мовленнєві утворення, що виникають в результаті такої діяльності, у єдності з екстралінгвістичними факторами – соціокультурним контекстом комунікації. Питанням політичного (передвиборчого) дискурсу, його мовній складовій присвячено роботи: А. М. Баранова, Д. Болінджера, Т. ван Дейка, С. А. Жаботинської, В. І. Карасика, Ю. Н. Караулова, А. Кемпбелла, О. С. Кубрякової, Дж. Лакоффа, М. В. Піменової, Г. Г. Почепцова, П. Серію, Д. Таннена, А. П. Чудінова, М. Шадсона, О. І. Шейгал та інших.

Саме мовленнєві утворення в рамках лексичної, граматичної, стилістичної будови дають змогу проаналізувати сутність передвиборчого дискурсу, встановити його основні функції та системоутворюючі характеристики, адже базисом політики виступає мовлення.

Предмет дослідження – категорія часу та виду англійського дієслова як граматико-стилістична складова передвиборчого дискурсу США. Наявність чи відсутність динамічних процесів в межах часо-видової категорії англійського дієслова дає змогу підтвердити чи спростувати сутність граматичної складової як непохитної константи у мові, на відміну від її лексичної складової.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням значущості політичного дискурсу, в цілому, та передвиборчого, безпосередньо, у сучасному демократичному суспільстві. Разом з тим, на особливу увагу заслуговує антропоцентричність сучасної наукової парадигми, що зумовлює зсув важелів лінгвістичного зацікавлення від структурного представлення до когнітивно-прагматичного спрямування. Відповідно, *завданням* даної статті виступає з'ясування:

- часо-видових проявів англійського дієслова у передвиборчому дискурсі США;

- кількісного представлення тих чи інших часо-видових форм у виступах американських політиків, розділених темпорально;
- лінгвальних та екстралінгвальних чинників, що спричиняють вживання тих чи інших часо-видових форм англійського дієслова.

Політики під час агітаційних кампаній, як і будь-який пересічний громадянин країни-носії мови, користуються тими знаннями (лінгвістичними, соціальними), які вони, як індивіди, представники соціуму на даному етапі його розвитку, здобули, які і є потенціалом для здійснення дискурсивної практики. При цьому не варто переоцінювати значущість функцій та характеристик передвиборчого дискурсу, оскільки корегуючим залишається антропоцентричний фактор – адресант є продуцентом вербального тексту і точкою відліку лінгвістичних досліджень.

Особливе положення граматичного складу політичного мовлення пояснюється основними функціями та характеристиками, які виконує передвиборчий дискурс США. Дякуючи потужності сучасних ЗМІ та постійному перебуванню політичних діячів у центрі уваги, вжиті ними вербальні конструкції набувають неабиякого поширення.

Аналіз граматичної складової, що здійснювався на матеріалі дебатів, усних та письмових звернень політиків-претендентів на президентську посаду в США у 2011-2012 роках, демонструє наявність не лише варіантів, зумовлених особливостями та можливостями системи англійської мови, а й okazіоналізмів, що ідуть у розріз із нормами граматики англійської мови, хоча й залишаються в межах компетенції даної мовної системи, адже оперують її структурними елементами. Такий процес є свідченням поширення розмовності мовлення, тобто експансіоналізму розмовного стилю.

Разом з тим, наявність okazіоналізмів в межах морфології чи синтаксису англійської мови свідчить не тільки про порушення певних норм, а й про рух мови до спрощення, економії мовних засобів. Ще У. Лабов зазначав, що боротьба за життя постійно відбувається серед лексичних та граматичних форм

у будь-якій мові: кращі, коротші, легші форми отримують перемогу і завдячують цим їх власній “вродженій” якості [3: 9].

Більше того, такі порушення керовані не запозиченням елементів з інших мовних систем, а ігноруванням, пробуксовуванням певних парадигматичних аспектів у даній мовній системі, що в черговий раз підтверджує положення англійської як мови глобалізації, домінантної мови, статус якої зростає за рахунок спрощення корпусу.

1) *We were going to say that poverty is not a disability* [7].

2) *I've lived balancing budgets. I also served in the Olympics, balanced a budget there. And – and served the states...* [7].

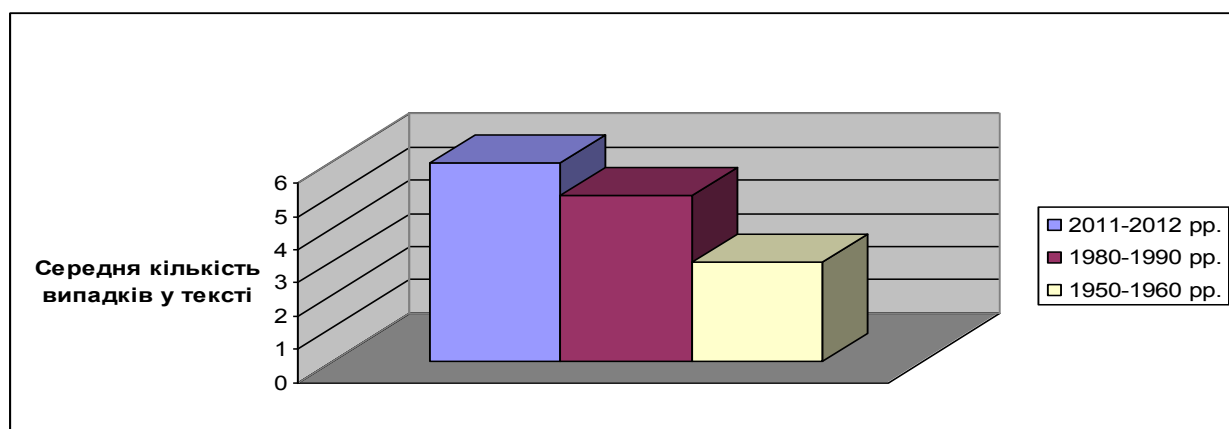
Саме аспект усного непередготовленого мовлення, адже приклади узяті з скриптів дебатів політиків-претендентів на президентську посаду в США у 2012 році, спричиняє появу порушень граматичних норм у кожному із запропонованих речень. Адресант, будучи керованим контекстуальною інтенцією, одночасно знаходиться під впливом прагматичних чинників, темпоральної обмеженості, що її задає режим роботи теле-дебатів, знаходить вербальне втілення за рахунок використання тих граматичних елементів, які у базі знань знаходяться на поверхні, тобто є найвживанішими. А обмеженість у часі долучає ще й економію мовних засобів, яка здійснюється за рахунок еліптичної синтаксичної будови в останньому реченні, що в сумі сприяє підвищенню експресивності висловлювання.

Якщо ж врахувати невід'ємність усного мовлення в передвиборчому дискурсі США, то можна припустити, що подібні “пробуксовування” граматичних норм завжди мали місце. Тобто, граматичні норми вже тривалий час (в усякому разі, якщо брати до уваги не термін існування демократичної республіки в США, а дієвість засобів масової інформації та телебачення, безпосередньо, в рамках роботи передвиборчих агітаційних кампаній) піддаються частковому нищенню, адже оказіональний елемент шляхом повторення, узуальної практики набуває поширення, статусу граматичного варіанту і, зрештою, здатен увійти до норми.

Для з'ясування рівня поширення оказіональних та варіативних граматичних форм звернемось до текстів виступів та дебатів на той час кандидатів, а в подальшому і президентів США Д. Д. Ейзенхауера (промови від 1952 та 1956 рр.), Д. Ф. Кеннеді (тексти промов та дебатів від 1960 р.), Р. М. Ніксона (тексти промов та дебатів від 1960 р.), Р. Рейгана (тексти виступів та дебатів від 1979 та 1984 рр.), Дж. Г. У. Буша (тексти виступів та дебатів від 1988 р.), Б. Клінтона (тексти виступів та дебатів від 1992 та 1996 рр.). Часовий інтервал у 20 років, адже до розгляду беруться виступи політиків-претендентів на посаду Президента США від 2011-2012 рр. та виступи, що датуються 50 – 60-ми та 80 – 90-ми роками 20-го століття, дає змогу в рамках діахронії порівняти стан часо-видової категорії англійського дієслова. Вважається, що граматичні норми більш стійкі до змін у порівнянні з лексичними чи стилістичними нормами, тож отримуємо можливість з'ясувати місце варіантів та оказіоналізмів, їх кількісну представленість, чинники, що провокують до їх появи, та прогресію їх поширення.

Щоб зберегти відносний баланс в обсязі текстів, до розгляду було взято по 5 скриптів дебатів [7] та по 45 текстів виступів від кожного десятиріччя: по 15 текстів виступів Н. Гінгріча [6], Б. Обама [4] та М. Ромні [5]; Дж. Г. У. Буша [8], Б. Клінтона [9] та Р. Рейгана [13]; Д. Д. Ейзенхауера [10], Д. Ф. Кеннеді [11] та Р. М. Ніксона [12].

Рис. 1. Категорія часу та виду англійського дієслова

Результати такого дослідження свідчать про прогресуючу динаміку в межах зрушень часо-видової категорії англійського дієслова, спровокованих саме запозиченням елементів розмовності, які впливають не лише на лексико-стилістичну представленість у передвиборчому дискурсі США, а й на граматичну складову. Будучи більш статичним у порівнянні з лексичним рівнем, граматичний, за рахунок постійного вкраплення оказіональних елементів, що триває десятиріччями, причому зі зростаючою динамікою, починає лояльніше сприймати такі зрушення.

1) *I don't believe in big government, but I believe in effective governmental action, and I think that's the only way that the United States is going to maintain its freedom; it's the only way that we're going to move ahead. I think we can do a better job. I think we're going to have to do a better job if we are going to meet the responsibilities which time and events have placed upon us. We cannot turn the job over to anyone else. If the United States fails, then the whole cause of freedom fails, and I think it depends in great measure on what we do here in this country. The reason Franklin Roosevelt was a good neighbor in Latin America was because he was a good neighbor in the United States, because they felt that the American society was moving again. I want us to recapture that image. I want people in Latin America and Africa and Asia to start to look to America to see how we're doing things, to wonder what the President of the United States is doing, and not to look at Khrushchev, or look at the Chinese Communists. That is the obligation upon our generation [7].*

2) *So government as a size of the economy went down when I was in the United States Senate. Sure I had some votes. Look, I think we've all had votes that I look back on I — I wish I wouldn't have voted — No Child Left Behind, you're right, it leads to education spending. That's why I've said that we need to cut and eliminate No Child Left Behind and — and education funding from the federal government, move it back to the local level where it belongs where parents and local communities can deal with that. But if you look at my record on spending, on taking on entitlements, never having voted for an appropriation bill increase. You look at — at*

my record of never having raised taxes. Governor Romney raised \$700 million in taxes and fees in Massachusetts. I never voted to raise taxes. Governor Romney even today suggested raising taxes on the top 1 percent, adopting the Occupy Wall Street rhetoric. I'm not going to adopt that rhetoric. I'm going to represent 100 percent of Americans. We're not raising taxes on anybody [7].

Якщо у першому прикладі представлено слова Д. Ф. Кеннеді з політичних дебатів від 26.09.60, то у другому – слова Н. Гінгріча з політичних дебатів від 22.02.12. В обох уривках мовці оперують широким спектром елементів у межах категорії “часу та виду” англійського дієслова.

Тим не менш, зважаючи на контекст та варіації в межах часо-видового застосування дієслів, у кожному разі мовцями допущено спрощення конструкції, економія мовних засобів за рахунок застосування форм *Present Simple* (у першому прикладі) чи *Past Simple* (у другому прикладі), які за кількістю формоутворюючих складників є коротшими, і відповідно, простішими за контекстуально бажані та граматично релевантні форми: у першому прикладі – видова форма *Present Continuous*, а в другому прикладі – *Present Perfect*. Така економія мовних засобів у черговий раз наголошує на присутності елементу розмовного мовлення, у якому використовуються варіативні елементи, що їх надає сама система англійської мови в межах граматичної категорії.

У другому прикладі привертає увагу кількісне превалювання варіативних граматичних форм у межах категорії, що розглядається. Така частота свідчить, з одного боку, про зростаючу емоційну напругу, коли адресант, будучи під впливом власних прагматичних переконань, спровокованих комунікативною ситуацією, вдається до вживання граматичних конструкцій за аналогією, обираючи найпростіші за формою, що уможливорює за економії мовних засобів вербалізувати власну інтенцію. З іншого боку, частота вживання форм *Past Simple*, де контекстуально та граматично релевантним є *Present Perfect*, спричиняє нівелювання категоричності ознак кожної з часо-видових форм у

рамах категорії, розхитування даних ознак, провокуючи їх контекстуальне синонімічне вживання.

Зважаючи на меншу частоту подібних okazіоналізмів та варіантів у текстах передвиборчих виступів та дебатів за 50 – 60-ті роки, буде неправильним твердження про відсутність емотивності та експресії мовлення. Відтак, у першому прикладі прагматична сторона, модальність, а звідси і емотивність мовлення виявляється за рахунок чергування тактик амальгамування та самопрезентації, повторного залучення комісивів (*we are going, we can*), некатегоричних директивів (*we need, I want us to recapture..., I want people to start to look...*) та транспонування комісива в директив (*we're going to have to do*).

Як показує аналіз звернень політиків-претендентів на посаду Президента США, на той час у політичному дискурсі відзначається домінування рис ораторського мовлення, що має художнє та естетичне спрямування. Ораторське мовлення – мовлення підготовлене, і готується воно відповідно до книжково-письмових джерел, які здійснюють безпосередній прямий вплив на структуру мовлення [1: 80]. Тому, виступам за 50 – 60-ті роки (у вищій мірі) та виступам за 80 – 90-ті роки властиве дотримання граматичних норм англійської мови, а їх порушення носить виключно okazіональний характер, засвідчуючи зародки розмовності, що на сьогоднішній день у межах передвиборчого дискурсу США набули неабиякого поширення.

Така динаміка пояснюється потужним розвитком технічної сторони засобів масової інформації, коли набуває поширення не лише телебачення, а й Інтернет, що розширює спектр можливостей при реалізації передвиборчого дискурсу США, і, відповідно, спричиняє постійну присутність претендентів на ту чи іншу політичну посаду на публіці, тобто повною мірою забезпечує таку характеристику передвиборчого дискурсу, як його сценічність, театральність. Разом з тим, такі результати є підґрунтям для здійснення подальших наукових студій, які були б спрямовані на поєднання елементів функціональної та

структурної лінгвістики, що закладає підвалини для усестороннього вивчення предмету дослідження.

Бібліографія

1. Культура русской речи : учебник для вузов / [С. И. Виноградов, Л. К. Граудина, Е. В. Карпинская и др.]; под ред. проф. Л. К. Граудиной и проф. Е. Н. Ширяева. – М. : Издательская группа НОРМА – ИНФРА М, 1998. – 560 с.
2. Щерба Л. В. О трояком аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании / Л. В. Щерба // Языковая система и речевая деятельность. – Л. : Наука, 1974. – 425с.
3. Labov W. Principles of linguistic change : Social factors / W. Labov. – Malden, MA : Blackwell Publishers, 2001. – 572 p.
4. Page of Barack Obama [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту : <http://www.asksam.com/ebooks/obama-speeches/>
5. Page of Mitt Romney [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту : <http://www.mittromney.com/>
6. Page of Newt Gingrich [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту : <http://www.newt.org/>
7. Presidential Debates 1960 and 1976 – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту : <http://www.presidency.ucsb.edu/debates.php>
8. Speeches of Bush G. H. W. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту : <http://millercenter.org/president/bush>
9. Speeches of Clinton B. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту:
http://cstlcla.semo.edu/Renka/Modern_Presidents/clinton_speeches.htm
10. Speeches of Eisenhower D. D. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту : http://cstl-cla.semo.edu/renka/modern_presidents/eisenhower_speeches.htm#Pre-presidential

11. Speeches of Kennedy J. F. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту :

http://cstl-cla.semo.edu/renka/Modern_Presidents/kennedy_speeches.htm

12. Speeches of Nixon R. M. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту :

http://cstl-cla.semo.edu/renka/modern_presidents/nixon_speeches.htm#Vice_president

13. Speeches of Reagan R. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту :

http://cstl-cla.semo.edu/renka/Modern_Presidents/reagan_speeches.htm

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Олена Попова – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри германської філології, заступник завідувача кафедри германської філології Сумського державного університету.

Наукові інтереси: дискурсологія, політичний та передвиборчий дискурси США, питання зрушень лексичного та граматичного складу сучасної англійської мови.

Наталія Приходько – викладач кафедри германської філології, Сумського державного університету.

Наукові інтереси: дискурсологія, лінгвокраїнознавство

Попова, О.В. Динаміка часо-видових граматичних категорій англійського дієслова в передвиборчому дискурсі США [Текст] / О.В. Попова, Н.А. Приходько // Наукові записки. Серія "Філологічні науки (мовознавство)". – Кіровоград : Видавець Лисенко В.Ф. – 2015. - Випуск 136. - С. 331–336.